

เกาะศรีลังกา ครึ่งหนึ่ง พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองต่อเนื่องมาเป็นเวลายาวนาน จนกระทั่งถึงยุคล่าอาณานิคม^๑ ประมาณปี พ.ศ. ๒๐๔๘ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๑ ศรีลังกาถูกชาติตะวันตกหลายชาติ เช่น ฮอลันดา โปรตุเกส และอังกฤษ ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามารุกราน ช่วงชิงทรัพยากรเป็นเวลารวมกัน ๔๐๐ กว่าปี

นอกจากศรีลังกาจะเสียเอกราชทางการเมือง การปกครองแล้ว ผู้ครอบครองใหม่ก็ยังมุ่งจะทำลายล้างพระพุทธศาสนา ให้หมดไปจากผืนแผ่นดินของเกาะแห่งนี้

^๑ เนื้อความเชิงประวัติศาสตร์ เก็บความจาก เสรี วุฒิธรรมวงศ์, ศักดิ์ประลองปัญญาพุทธ-คริสต์, (๒๕๔๓), หน้า ๑-๔๓.

พระพุทธศาสนาในศรีลังกาจึงตกอยู่ในยุคมืด ชาวพุทธถูกกดขี่ข่มเหง ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม รวากับว่าถูกต้อนจนเกือบจะตกละเล ชาวพุทธรู้สึกสิ้นหวัง ท้อแท้ไปทุกหย่อมหญ้า

ตัวอย่างการกดขี่ข่มเหง เช่น รัฐบาลสั่งห้ามชาวพุทธประชุมกันประกอบพิธีกรรมทางศาสนาโดยเด็ดขาด วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาถูกยกเลิก เช่น วันวิสาขบูชา ไม่ให้เป็นวันหยุดอีกต่อไป แล้วประกาศวันหยุดจากศาสนาของผู้ที่ครอบครองใหม่แทน และรัฐก็สนับสนุนให้มีการเฉลิมฉลองของศาสนาอื่นกันอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ตำแหน่งชั้นสูงในวงการราชการ ก็ถูกสงวนไว้ให้ศาสนิกของผู้ที่เข้ามาครอบครองใหม่เท่านั้น สำหรับชาวพุทธ หากใครไม่ยอมเปลี่ยนศาสนา ก็จะได้รับตำแหน่งชั้นล่าง ๆ มีวัดร้างเพิ่มขึ้นที่ดินและทรัพย์สินของวัดร้างถูกยึดไปเป็นของรัฐ หรือของศาสนาอื่น

ส่วนพระภิกษุ จะถูกวัยรุ่นศาสนาอื่นแสดงอาการดูหมิ่น ล้อเลียนในที่สาธารณะ ศาสนิกอื่นเขียนหนังสือบทความ ลงตีพิมพ์โจมตีพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเต็มที่

แต่กรุงศรีลังกายังไม่สิ้นคนดี ในวันที่ ๙
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๖๖ คือ เมื่อประมาณ ๑๘๐
ปีที่ผ่านมา เด็กชายคนหนึ่ง ได้ถือกำเนิดขึ้น
ในครอบครัวของชาวสิงหล แต่เนื่องจากขณะนั้น
ศรีลังกาอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ
เขาจึงได้ชื่อเป็น ภาษาฝรั่งว่า **ไมเคิล**

ในวัยเด็ก หนูน้อยไมเคิล มีนิสัยที่ดี คือ เป็นผู้ใฝ่รู้
ใฝ่ศึกษา กล้าแสดงความคิดเห็น มีความทรงจำเป็นเยี่ยม
และเปี่ยมไปด้วยวาทศิลป์ ไหวพริบ และปฏิภาณ

เมื่อหนูน้อยไมเคิลอายุได้ ๑๒ ปี ก็ได้พบการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในชีวิต เขาได้ไปเที่ยวงานวัดบนภูเขาแห่งหนึ่งที่วัดกุมารมหารวิหาร ซึ่งอยู่บนเกาะโตตันดูวะ เขตอำเภอกอลล์ ได้ช่วยงานวัดเป็นอาสาสมัครอยู่ในงานบุญ จึงรู้สึกอึดอัด เบิกบานอยู่ในเขตบุญสถานแห่งนี้เป็นอย่างมาก แล้วก็ได้ตัดสินใจขอบวชเป็นสามเณรที่วัดนั้น และได้รับนามว่า **คุณานันทะ** ซึ่งเป็นชื่อที่ชาวศรีลังการู้จักกันดี ท่านเป็นบุคคลสำคัญท่านหนึ่งในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนามาถึงทุกวันนี้

ในวันบรรพชาของสามเณรคุณานันทะ ท่านได้เทศน์โปรดญาติโยมในทันที คือ บวชวันนั้น ก็เทศน์วันนั้นเลย การเทศน์กัณฑ์แรกในชีวิตของท่าน มีผู้ฟังเป็นพัน ๆ คน เนื้อหาการเทศนากล่าวถึงพระพุทธรูปประวัติ เทศน์เป็นเวลา นานถึง ๓ ยาม (ยามหนึ่ง มี ๔ ชั่วโมง ๓ ยาม รวมเท่ากับ ๑๒ ชั่วโมง) โดยที่ผู้ฟังไม่รู้สึกรออยากกลับบ้านเลย ทั้งที่เป็น การเทศน์ได้รู้ ผู้คนก็รำลึกถึงความสามารรถ และความสง่า งามของสามเณรไปทั่วประเทศ

แต่ทว่า สามเณรน้อยวัย ๑๒ ขวบ หลังจากบรรพชา แล้ว หาได้หลงใหลในคำสรรเสริญเยินยอแต่อย่างใด เป็นที่ น่าแปลกกว่า แม้สามเณรฯ เป็นเด็กวัยวิ่งเล่นก็ตาม ท่านกลับ มีคุณสมบัติพิเศษหลายประการด้วยกัน คือ

รักการฝึกฝน อบรม และปรับปรุงตนเองเป็นอย่างมาก ฝึกแสดงธรรมอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดความเชี่ยวชาญยิ่งขึ้นไป ทั้งสอนตนเองได้ว่า จะต้องรับภาระงานพระพุทธรูปศาสนา อันยิ่งใหญ่ อีกทั้งได้พัฒนาพื้นฐานทางด้านวิชาการศาสนา เพื่อเตรียมรับมือกับภารกิจที่สำคัญและท้าทายยิ่งในอนาคต

เมื่อสามเณรคุณานันทะอายุได้ ๒๑ ปี ท่านได้ อุปสมบทที่วัดที่ปทุมตาราม ในเมืองโคลัมโบ ซึ่งเป็นศูนย์

กลางในการเผยแผ่ของศาสนานั้น พระภิกษุคุณานันทะ มีบุคลิกที่ไม่เหมือนกับชาวพุทธทั่วไป ชาวพุทธทั่วไปนั้น เมื่อถูกรุกรานอย่างไม่เป็นธรรมจากศาสนาอื่น ส่วนใหญ่มักจะอยู่หนึ่งเฉย พร้อมใจกันวางอุเบกขา ไม่กล้าเผชิญหน้าหรือโต้ตอบกันตรง ๆ กับฝ่ายที่มารุกราน ได้แต่แผ่เมตตาให้แก่ผู้มารุกรานแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้ปรับปรุงสิ่งใด ๆ ให้ดีขึ้น และพากันดูตาย ไม่กระตือรือร้นที่จะร่วมมือกันขจัดภัยพาลของพระพุทธศาสนา

ผลจากการที่ท่านเป็นสามเณรที่ดี รักการฝึกฝนตนเองอย่างยิ่งยวด รักและหวงแหนพระพุทธศาสนาตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว ก็ทำให้ท่านคุณานันทะเป็นพระภิกษุที่ดี มีศิลาจารวัตรงดงาม น่าเลื่อมใส

ต่อไปนี้เป็นเรื่องราวสำคัญที่เปลี่ยนแปลงชีวิตของชาวพุทธในศรีลังกา และเป็นประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา เนื่องจากสถานการณ์ขณะนั้น ศาสนาอื่นที่เข้ามารอบครองศรีลังกา ได้ข่มเหงพุทธศาสนิกชนอย่างต่อเนื่องจนใคร ๆ ต่างสรุปว่า อีกไม่นานพระพุทธศาสนาคงจะต้องหมดไปจากเกาะศรีลังกา แม้แต่นักเขียนชื่อดังสมัยนั้น คือ เจมส์ เดอ อัลวิส ได้บันทึกไว้ในปี พ.ศ. ๒๓๙๓ ว่า พระพุทธ

ศาสนาจะต้องสูญสิ้นไปจากศรีลังกา ก่อนสิ้นยุคคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นี้อย่างแน่นอน (ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๓)

ครั้นเมื่อท่านคุณานันทะได้ประกาศตนว่า จะกอบกู้และปกป้องพระพุทธศาสนา จากการรุกรานของศาสนาอื่น โดยใช้ปัญญาเป็นอาวุธ จึงทำให้เกิดการประลองปัญญาโต้วาทะกันขึ้นเป็นจำนวนถึง ๕ ครั้ง ในช่วงเวลา ๙ ปี ดังนี้

ครั้งที่ ๑ เดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๐๘ ผลที่เกิดขึ้น คือ ชาวพุทธที่เคยท้อแท้ หดหวั่น ต่างเริ่มมีความหวังในการกอบกู้พระพุทธศาสนาขึ้นมาบ้าง และมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ท่านคุณานันทะได้กระทำตลอดมา

ครั้งที่ ๒ เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๐๘ ผลที่เกิดขึ้น คือ ผู้ฟังทั้ง ๒ ศาสนา มีจำนวนเพิ่มขึ้น เกิดความตื่นตัว และสนใจเข้าฟังการโต้วาทธรรมอย่างกว้างขวาง

ครั้งที่ ๓ เดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๐๙ ผลที่เกิดขึ้น คือ ศาสนาอื่นเข็ดขยาด ไม่กล้ามาโต้แย้งท่านคุณานันทะเป็นเวลานานถึง ๕ ปี การย่ำยีพระพุทธศาสนาในที่สาธารณะก็หมดไป แม้ว่าการโจมตีทั่วไปจะยังไม่หมดก็ตาม

ครั้งที่ ๔ เดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๔๑๔ ผลที่เกิดขึ้น คือ ผู้แทนศาสนาอื่น เชิดหลาบในการโต้ว่าทอรรณกลับไปปรับปรุงกระบวนทัพใหม่

ครั้งที่ ๕ เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๑๖ เป็นการโต้ว่าทอรรณครั้งที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุด และมีผลกระทบต่อความเป็นความตายของศาสนาทั้งสองมากที่สุด เกิดจากการที่ศาสนาอื่นได้กล่าวจ้วงจาบ ย่ำยีพระพุทธรศาสนาท่านคุณานันท์จึงกล่าวเชิญมาโต้ว่าทอรรณกัน ณ เมืองปานะดุระ โดยแบ่งเวลาสนทนาเป็น ๒ วัน รวม ๔ รอบ ผลที่เกิดขึ้น คือ ฝ่ายศาสนาอื่นพ่ายแพ้ราบคาบ ไม่กล้ามาเผชิญหน้ากับท่านอีกต่อไป และยังมีผลต่อเนื่องที่ยิ่งใหญ่ คือ

๑. มีการตีพิมพ์ และแปลบทโต้ว่าทอรรณเป็นภาษาอังกฤษ โดยหนังสือพิมพ์รายวัน Times of Ceylon และภาษาอื่น ๆ อีกหลายภาษา

๒. ชาวอเมริกันคนหนึ่ง ชื่อ เฮนรี สตีล โอลcott (Henry Steel Olcott) ได้ไปอ่านพบเข้า และต่อมาได้มีบทบาทในการผลักดันการแก้กฎหมายต่าง ๆ เช่น ให้อังกฤษยกเลิกกฎหมาย ห้ามชาวพุทธประกอบพิธีกรรม

ในวันสำคัญทางศาสนาของตน ดังนั้น ชาวพุทธจึงกลับมาทำ
พิธีเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาได้เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๒๘
หลังจากว่างเว้นมายาวนาน

๓. ศาสนิกอื่นที่มาร่วมฟังการโต้วาทีในครั้งนั้น บาง
คนถึงกับเสื่อมศรัทธาจากศาสนาของตน แล้วหันมานับถือ
พระพุทธศาสนาด้วยความสมัครใจ

๔. การข่มเหง เบียดเบียน ทำลายชาวพุทธก็หมดไป

เฮนรี สตีล โอลcott

ตลอดชีวิตของพระคุณานันทเถระ เป็นไปเพื่อความ
อยู่เป็นสุขของพุทธศาสนิกชนทั้งประเทศ ไม่ให้ตกอยู่ใน
อำนาจของความอยุติธรรมจากศาสนาอื่น จนถึงกับมีผู้เขียน
พรรณนาโวหารไว้เป็นภาษาสิงหลว่า

“ท่านคุณานันทะ ทำให้พวกศาสนาอื่นหวาดผวา
เหมือนนกย่องเบาเห็นพระจันทร์เต็มดวง ลอยเด่นขึ้นมา
ฉะนั้น”

หมายความว่า นกย่องเบา นั้นชอบความมืด ยิ่งมืด
มากยิ่งชอบ จะได้ย่องเบาไปเอาทรัพย์สินของคนอื่นได้ แต่นก
ย่องเบาจะกลัวแสงสว่าง เพราะฉะนั้น เมื่อพระจันทร์
เต็มดวงขึ้นมา ก็กลัวเจ้าของทรัพย์สินเขาเห็น

เพราะเหตุที่ท่านทำงานพระพุทธศาสนาแบบเอาชีวิต
เป็นเดิมพัน ท่านทำงานหนักโดยไม่หยุดหย่อนเลย จึง
อาพาธอยู่เนือง ๆ แม้แพทย์ที่เก่งที่สุดขอให้ท่านวางมือจาก
การงานเสียบ้าง แต่ท่านก็ไม่ได้ทำตามคำแนะนำของแพทย์
เพราะเห็นความสำคัญของงานพระพุทธศาสนามากกว่า

จนกระทั่งวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๓ ท่านจึง
ได้มรณภาพไปด้วยอาการสงบ เหมือนดวงอาทิตย์ยามเที่ยง

วันพลันดับลง ด้วยสิริอายุได้ ๖๗ ปี นับเป็น ๖๗ ปี ที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนา และอนุชนตราบนิจถึงทุกวันนี้

เมื่อท่านมรณภาพแล้ว ได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ของท่านขึ้นที่วัดที่ปทุมธาราม เมืองโคลัมโบ เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงคุณความดีของท่าน

พระคุณานันทเถระ ผู้เป็นมหาปราชญ์ แม่ทัพกองทัพนครที่รบชนะศึกด้วยปัญญา ชีวิตของท่าน เป็นชีวิตของสมณะ ผู้อุทิศตนเพื่อกอบกู้พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ดังนั้น เมื่อท่านเอาชีวิตเข้าปกป้องและรักษาพระพุทธศาสนา ให้ดำรงคงอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ จึงเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัท ๔ ที่จะต้องเอาท่านเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พุทธบุตรต้องเป็นหนึ่งเดียวกัน เหมือนดวงตะวันที่มีดวงเดียว ในการที่จะบำเพ็ญสมณธรรม ตั้งใจฝึกฝนอบรมตนเอง และประพฤติปฏิบัติธรรม แล้วเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในการช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปให้กว้างไกลทั่วโลก ร่วมมือร่วมใจสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวนานตลอดไป

โดยเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ดังเช่น พระคุณานันทเถระ ผู้ดำรง
ชีวิตตามพุทธดำรัสที่ว่า

“ชีวิตแม้เป็นอยู่ถึงร้อยปี แต่มีความเกียจคร้าน มี
ความเพียรเลว หาประเสริฐไม่

บุคคลแม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว แต่มีความเพียรมัน
ชีวิตนั้นย่อมประเสริฐกว่า”

กติกากาโต้วาทะ

ในการโต้วาทะครั้งที่ ๕ ซึ่งถือเป็นครั้งสำคัญที่สุด
ก่อนที่ทั้งสองฝ่ายจะเริ่มโต้วาทะกัน มีความจำเป็นจะต้อง
ร่างกติกาขึ้นมาก่อน เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย เนื่อง
จากมีศาสนิกของทั้งสองศาสนามาร่วมฟังกันอย่างท่วมท้น
ล้นหลาม ซึ่งกติกาข้อหลัก ๆ มีดังนี้

๑. การโต้วาทะกัน ให้กระทำด้วยวาจาต่อหน้า
สาธารณชน ไม่ให้เขียนแล้วนำมาอ่าน

๒. ทั้งสองฝ่ายต้องส่งร่างเนื้อหาล่วงหน้า พร้อมลง
ลายมือชื่อรับรอง เพื่อแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในเนื้อหาสาระ

